

РЕЗЮМЕ

В. О. Цикін. Філософія постнекласичної освіти.

У статті розкривається сутність філософії постнекласичної освіти. Особливий акцент зроблений на розкриття трьох її елементів: синергетики, діалогу та комунікації. Обґрунтована методологічна роль принципів постнекласичної освіти.

Ключові слова: *освіта, постнекласична освіта, філософія постнекласичної освіти, синергетика, діалог, комунікація.*

SUMMARY

V. A. Tsykin. Philosophy Postnonclassical Education.

The article reveals the essence of philosophy postnonclassical education. Particular emphasis is placed on the disclosure of its three elements: synergy, dialogue and communication. The methodological principles postnonclassical role of education.

Key words: *education, postnonclassical education, philosophy postnonclassical education, synergy, dialogue and communication.*

УДК 378.1:37«312/313»

М. О. Качуровський

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Автор намагається окреслити одну з головних причин кризи українського освітнього процесу – занедбаність педагогічної освіти. Від того наголошується на необхідності її преференції щодо інших різновидів освіти (природничої, юридичної, медичної тощо). Перспектива педагогічної освіти криється, на думку автора, в докорінній зміні ставлення до неї влади та суспільства.

Ключові слова: *система освіти, педагогічна освіта, криза освіти, науково-педагогічний комплекс, специфіка педагогічної освіти.*

Теперішні концептуальні пошуки способів позбавлення освіти кризового стану, який наприкінці ХХ ст. ООН оголосила однією з глобальних проблем людства, в нашій країні, на жаль, не спрямовані на визначення стратегічного рівня освіти майбутнього. Мова, за звичай, ведеться про зміну освітньої парадигми – внутрішнього стану процесу, а не про стратегічну взаємодію освіти з усією соціальною системою, бо навіть поняття «стратегія» відсутнє в українському довідковому лексиконі.

Крім того, ніде не йде мова про університет, особливо педагогічний, як «автономію розуму» – суб'єкт соціальної дії, що має за мету превентивну діяльність – підготовку кадрів майбутнього, як це робили перші університети

ще з XII ст. Вони готували, насамперед, своєрідних педагогів-священнослужителів, котрі навчали і виховували все європейське населення в релігійному дусі. Священник був досить вільною за поглядами та способом мислення людиною, бо не підлягав світському впливу. Проте і його духовна свобода була значно відносною тому, що тоді, як і тепер, освіта є соціальним адептом. Перші університети за внутрішньою визначеністю дійсно визнавалися автономними одиницями: мали власне майно, землі і навіть суд, але досить було їхнім вихованцям і педагогам, наприклад, таким як Д. Бруно, Д. Ваніні, Г. Галілей, М. Коперник та ін. відійти від церковних канонів, як вони підлягали суворому покаранню. В наш час статус освіти не так вже й змінився, хоча став дещо демократичнішим.

Кризове коріння нинішньої освіти криється в основах наявного суспільного буття: централізації влади, світоглядних стереотипах та ідеологемах. А нинішні освітні реформи у вигляді різних реорганізацій та вдосконалень є лише косметичними вправами в цій надзвичайно важливій, складній і внерівноваженій галузі суспільного життя. І до тих пір, поки тут домінуватиме жорстка бюрократична централізація та стандартизація, марно надіятися на суттєві якісні зміни. Вони можливі, найперш, лише зі зміною соціального стану педагогічної освіти і ставлення до особистості педагога.

Незважаючи на схвалену колегією Міністерства України ще 23 грудня 1998 року «Концепції педагогічної освіти» до цих пір мало що змінилося. Скажімо, прекрасні ідеї цього документу щодо відбору здібної молоді для навчання у вищих педагогічних навчальних закладах, формування державного замовлення на підготовку педагогічних працівників, створення нового покоління навчально-методичної літератури та інші [4, 658] фактично за кінцевим результатом залишилися декларативними. В українських наукових, публіцистичних чи спеціальних освітньо-педагогічних джерелах не проглядається акцентована увага на глибокій специфіці педагогічної освіти. Ніде не підкреслюється її фундаментальне та вихідне положення щодо інших різновидів освіти, як от природничої, технічної, юридичної, медичної та інших.

І це тоді, коли педагогічна освіта закладає підвалини, базу усіх без винятку галузей знань, навчання та виховання кожної особи, її навичок і вмінь. Адже кожен індивід проходить основний освітньо-виховний етап свого життя у школі. Від того об'єктивно проявляється діалектична закономірність: яка якість освіти – такий якісний стан суспільства, і навпаки. У цьому співвідношенні доленосним для соціального буття постає статус педагога. Нині він набуває вищого наукового рівня. Наш час – доба хай-теку, небувалих світоглядних і технологічних досягнень, неможливих без відповідних наукових здобутків. Сама по собі наука, як засіб досягнення новітніх знань, без їх передачі широкому соціальному загалу та успішного їх засвоєння є безпредметним заняттям. Щоб наукові знання опредмечувалися, стаючи продуктивною силою потрібен посередник між науковцями і рештою людської спільноти – учитель.

Відомо, що основи всякого знання, всіх наук започатковані буденним пізнанням та повсякденною практикою людства. А його видатні за своїм талантом мислення, геніальністю вміння інтегрувати та узагальнювати той чи інший масив загальнолюдських інтелектуальних здобутків представники піднімають їх до рівня науки: теорій, вчень, законів, принципів, теорем, аксіом тощо. Наукові досягнення, випереджаючи буденний рівень знань, формують можливість і надихають на поліпшення соціальної організації, покращення умов життя та прискорюють духовний розвиток.

Безпосередньо і найповніше знання здобуті наукою, ліквідуючи розрив між буденним досвідом і здобутим рівнем світорозуміння науковцями розповсюджує школа, завдяки наполегливій і творчій діяльності педагогів. Тому школа завжди славиться їх якісним станом. Очевидно, що якість освіти, а відповідно і стан соціуму, залежать від повсякденної причетності педагогічних кадрів до найповніших наукових здобутків у своїй професійній царині. Ось чому ті країни, де наявна повноцінна турбота про вчителя, завжди процвітають і успішно переборюють усі можливі перепони.

За час, коли школа «підтягує» знання населення до рівня наукових здобутків, з'являються нові відкриття і школа знову повинна ними озброїтися і знову активувати суспільний розвиток. Так діє основна закономірність суспільного прогресу.

Але діяльність школи не завершується лише дидактичним процесом. Вона обов'язково несе ще й велику виховну місію. В школі діє та творить не просто вчитель, а педагог, роль і значення якого надзвичайно зростає в інформаційному суспільстві, коли руйнуються безпосередні комунікації між людьми і особа часто залишається сама по собі в нинішньому бурхливому водовороті життя. Як тут обійтися без вмілої і теплої духовної педагогічної підтримки? Ось чому так зростає вага гуманної функції школи, яка має реалізуватися в ході всіх без винятку занять.

Тому дивно, коли люди, що претендують на вирішення значних освітніх завдань, взагалі відкидають віками сформовану роль педагога в освіті. Річ у тім, що сьогодні з'явилася і вперто насаджується така форма передачі знань як дистанційне навчання, яке стало можливим на всіх рівнях навчального процесу. Це дозволяють робити сучасні засоби комунікації і не звертати на них педагогічної уваги та не використовувати взагалі не правомірно. Дистанційне навчання – це закономірне явище. Але при тому категорично заявляти, що в таких умовах передачі знань педагог перетворюється в менеджера (найманого спеціаліста в управлінні), бо «роль викладача виконує комп'ютерна програма в сітьовому on-line режимі або на цифровому носієві» [1, 33] – безглуздо.

Ще в XIX ст. французький дослідник А. Гілля встановив, що на 1000 неосвічених злочинців припадає 3000 освічених, а впродовж п'ятдесяти років бурхливого розвитку освіти злочинність зросла на третину [5, 125]. Це був той час у європейській освіті, коли від школи вимагалися знання, а на виховання увага фактично не зверталася. Ми виходимо з того, що й

дистанційне навчання має нести виховне навантаження. Методика і форма подачі навчального матеріалу має бути розроблена так, щоб нести в собі такі завдання та проблеми, вирішення яких обов'язково має вести до людино-творчих і гуманістичних світоглядних уявлень, висновків і узагальнень. Отже, педагог має розробляти сітьову програму і цифрового носія, а не менеджер!

Проте наміри заміни педагога електронними засобами освіти постійно впроваджуються в шкільне життя, на що вказують спроби скороспіло втілити в практику навчання електронного підручника. Тут боротьба думок про і kontra є безпредметною. Впровадження електронного підручника в шкільне життя – процес об'єктивний. Але яким він має бути за якістю? Те що зараз пропонується за своєю суттю постає технічною калькою наявних шкільних підручників, які нерідко наповнені застарілим матеріалом. При тому в них наявний сумнозвісний розрив між «виховними» предметами (мовою, історією, літературою) і «невиховними» (математикою, фізикою, хімією, біологією тощо), хоча останні в електронному викладі можна наповнити ідеями життєвої необхідності їх глибокого вивчення, значної ролі цих наук в розвитку людини, того позитивного і негативного, що вони принесли в наше життя, і, особливо, необхідності вдумливого і обережного ставлення до наукових здобутків, які в час високих технологій можуть стати великою загрозою.

Крім того, в електронному підручнику є можливість використати багатий наглядний матеріал (графічний, художньо-образний, музичний та ін.). У цьому плані в педагогічній літературі наявні доцільні пропозиції, як, наприклад, педагога-наватора О. Красовського [2], проте вони чомусь до уваги не беруться, на що вказує зміст тих електронних підручників, що нині з'являються в учнів. Очевидно, що цією справою мають займатися кращі педагоги всіх рівнів, АПН, провідні педагогічні університети, психологи, митці тощо.

Безумовно, головним осередком підготовки педагогічних кадрів нової генерації має бути педагогічний університет. Думка про можливість формування такого педагога в інших ВНЗ, як, наприклад, у класичному університеті чи закладах післядипломної педагогічної освіти [3, 660] недоречна, бо вони повноцінної методичної та інформаційно-технологічної підготовки дати не в змозі. Тим паче, що навчальна атмосфера, і саме життя педуніверситету має бутисуттєво відмінним від інших навчальних закладів. Його дух повинен бути евристичним та прогностичним. Лише він здатний формувати університет як «автономію розуму» – такий духовний осередок, де генеруються ідеї, погляди та переконання майбутнього і тому далеко не зрозумілі більшості населення, батькам учнів і студентів, чиновникам різних рангів, і які здаються «божевільними». І це дійсно так. Бо якщо різноманітні фахівці (інженери, агрономи, лікарі та ін.) засвоюють знання наявні на цей час, то педагог має сприймати їх як віртуальність, враховувати можливі зміни в духовності суспільства, його моралі і цінностях життя. Скажімо, усе це

докорінно змінилося в теперішньої молоді порівняно зі старшими поколіннями. Та чи враховує це нинішня школа? Чи готовий їх як необхідність сприймати педагог старої формації?

Тому-то статус і перспектива педагогічної освіти також має змінитися на краще і, думаємо, це мають робити науково-педагогічні комплекси, які повинні виконувати три основних функції: 1) відбір обдарованої молоді для педагогічно навчання; 2) безперервність педагогічної підготовки; 3) поєднання педагогічної діяльності з наукою.

Перша функція зумовлюється відбором учнів схильних до педагогічної праці, створенням умов для розвитку їх здібностей у спеціалізованих класах, на факультативах, в гуртках тощо, з широким залученням для цього педагогічного університету. Друга – означає, що педагогічне навчання має вестись під егідою навчально-педагогічного комплексу від шкільної лави до аспірантури, докторантури і подальшим безперервним вдосконаленням педагогічних знань та майстерності педагогічних кадрів усіх рівнів.

Третя функція може реалізовуватися лише за умови симбіозу науки й освіти в усіх педагогічних закладах освіти через безпосередній зв'язок педагогічних кадрів з НДІ, науковими лабораторіями, провідними науковцями, усіма формами наукової діяльності. Для того суспільство не повинно освіту й науку тримати на голодному пайку, що є загрозою національній безпеці. Для запобігання тому необхідно шукати можливості «значних інвестицій в науку, технологію і вищу освіту» [6, 89].

ЛІТЕРАТУРА

1. Алиева Н. З. Становление информационного общества и философия образования / Н. З. Алиева, Е. Б. Ивушкина, О.И. Лантратов. – М. : Изд. Академии естествознания, 2008. – 123 с.
2. Красовський О. Дидактичні основи формування змісту електронного підручника / О. Красовський // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2. – С. 134–142.
3. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні проекти / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – С. 91–105.
4. Концепція педагогічної освіти / Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія. – К. : Знання, 2005. – 767 с.
5. Лебон Г. Думки й вірування юрби / Г. Лебон // Філософська і соціологічна думка. – 1991. – № 1. – С. 118–152.
6. Мамчур Е. А. Фундаментальная наука и современная технология / Е. А. Мамчур // Вопросы философии. – 2011. – № 3. – С. 80–90.

РЕЗЮМЕ

М. А. Качуровский. Состояние и перспектива высшего образования.

Автор делает попытку очертить одну из главных причин кризиса украинского образовательного процесса, которой является запущенность педагогического образования. Поэтому акцентируется необходимость его

преференции относительно других разновидностей образования (естественнонаучного, технического, юридического, медицинского и др.) Перспектива педагогического образования кроется, по мнению автора, в коренном изменении отношения к ней власти и общества.

Ключевые слова: *система образования, педагогическое образование, кризис образования, научно-педагогический комплекс, специфика педагогического образования.*

SUMMARY

M. A. Kachurovskiy. The State and Prospect of Higher Education.

An author makes an attempt to outline one of the main reasons of crisis of the Ukrainian educational process of which there is a neglect of pedagogical education. The main accent is done on necessity of its domination in relation to other varieties of education (natural, technical, legal, medical and other). The author thinks, that the prospect of pedagogical education is covered in the native change of attitude of power and society toward it.

Key words: *system of education, pedagogical education, crisis of education, scientific-pedagogical complex, specific of pedagogical education.*